

D. T. O. M. A.
DISPUTATIO PHYSICA

De

T E M P O R E

Quatuor

Divinâ affulgente gratiâ

S U B P RÆSIDIO

Reverendi & Excellentissimi Viri,

DN. M. GEORGII C. ALANI

Phyſ. & Bot. Profel. eximij. Praeceptoris ac
Promotoris ſui ætatē colendissimi.

In Inclitā Finnonum Academiā Aboënsē

Ad diem 26. Augufti in Auditorio majori con-
ſvetis horis antemeridianis publicè
ventilandam exhibet

ANDREAS JACOBI NEOSTADIUS

Oſt: Bothniensis.

A B O E

Exudctat Petrus Wald/ ead. Typogr. 1646.

IN NOMINE JESU

Thesis I.

Onsiderationem Temporis non minus arduam
quam difficilem esse vel hinc liquet? Partim
quia doctrinæ de Tempore apud Physiologos di-
vortia passim plurima offendimus, varie quippe à va-
rijs definitur, dividitur & explicatur. Neq; diffi-
cile est quid tempus sit solum percipere; verum etiam
perceptum oratione exprimere, quod etiam D. Augu-
stinus 22. confess. cap. 14. Ingenuè fatetur. Si nemo
abs me, quid tempus sit? querat; Scio, inquit. Si
quærenti explicare velim, nescio. Partim etiam
Difficultatem hanc causatur natura alias affectionum,
que ut plurimum explicatu non adeo facilis, quarum
& hec materia una non facilima audit. Quantum-
vis autem in hac materiâ nutantes perplurimos habe-
mus authores, non ideo tamen reprobanda hujus con-
sideratio, verum potius, ut in veritatis nos ducat co-
gnitionem, ingenij vires in hac perterebrandâ pericli-
tari non nefas esse ducimus. Quod ut facilius per-
stringamus præcidimus hanc tractationem trifaria-
m. 1. Definitionem. 2. Divisionem. 3. Axi-
omata nonnulla recensendo.

II. Antequam actutum ad Definitionem ipsam perveniamus, præcavenda est vocis Temporis ambiguitas, quæ alias neglecta occasionem præbere solet multis hallucinationibus. Vox hæc 1. Denotat omnem Durationem præcise. Quo sensu etiam Ramæi hanc vocem accipiunt. 2. Denotat Durationem Contradistinctam æternitati simpliciter & adæquate. Sic Temporale dicitur quod non absolute & simpliciter est æternum. 3. Denotat Durationem, quæ non opponitur æternitati solum, verum etiam ævo. Quomodo & impræsentiarum vox temporis accipienda venit.

III. Atq[ue] sic prælibata ambiguitate vocis tale tempus, vulgo Physicum dictum, quippe quod corpori naturali solum competit omnino dari statuinus, quodq[ue] facile funderi censemus Ex omnium consensu, pas- sim enim usurpamus: Hodie, heri, nuper, & hujusmodi plura tempus indigitantia. Quid quæso, sibi aliud tritum illud, tempus edax rerum, quam quod tempus ponat, velit? Sic quoq[ue] Experientia tempus fudet, ut explosione potius dignus sit, quam operosa refutatione, qui illud negaverit.

IV. Præmissâ Questione An sit, sub'equitur qua-
stio quid sit. Hoc à varijs varie definitum est Philosophis. Aristoteles tempus definivit quod sit numerus motus secundum prius & posterius. Cui Annu-
isse

isse Definitioni interpretes, ex Collegio Coimbricensi
habemus. Explicationem subjungunt: videlicet
quod generis loco positum sit: Numerus. Nume-
rum intellectum volunt non formalem aut Numeran-
tem vel Discretum; Sed Materialem, Numeratum
Et continuum.

V. Addunt in Definitione suâ, Motus, Rationem
dantes: quippe tempus Physicum motum ita sequitur,
ut sine eo nec esse, nec cognosci, ne dum explicari possit.
Nam cum motum, neq; sensu, neq; mente deprehendi-
mus, nullum nobis tempus effluere videtur. Cujus
rei argumentum peti volunt ex somno. Qui enim
dormiunt, quia interea non observant motum, momen-
tum illud quo evigilant, cum eo momento, quo somnum
capere coeperunt, ita conjungunt, ac si nullum aut plane
exiguum tempus effluxisset; atq; sic optimè explica-
tam definitionem suam sonare ferunt: Tempus est
partes motus numeratae, prout durant, quarum aliæ la-
buntur prius, aliæ posterius. Quā tamen explicationem
cum adhuc obscura sit, suo loco relictam volumus, Et
subjunctam clariorem acceptandam esse remur.

VI. Sperlingius tempus definit quod sit affe-
ctio extrinseca corporis Naturalis, quâ illius du-
ratio alias in se indistincta distinguitur juxta mo-
tum corporum cœlestium. E.g. Hominis cujusdam
duratio nil nisi continuatus vitæ tractus est, per mo-

tum autem solis & lunæ in annos, menses, dies & horas dirimitur.

VII. Definitionem hanc datam resolvimus in Genus & Differentiam. Generis vicem hic supplet Affectio & quidem non Intrinseca sed Extrinseca corporis Naturalis, quippe tempus eidem adhaeret vel adest.

VIII. Differentia, hic nimirum: Quâ duratio illius in se indistincta distinguitur, juxta motum corporum cœlestium sumitur partim ab officio, partim à modo. 1. Ab officio, quippe de ratione temporis est continuum illud videlicet durationem in partes nunc majores nunc minores dirimere. sic quoq; & què ad omnes actiones & passiones in toto mundo, tempus non incommodè refertur, quamvis id secundariò; sic, belli, pacis, diluviei, &c: numeramus annos, menses & dies, quantumvis corpora naturalia non salutentur.

IX. Sumitur etiam differentia 2. A modo. quod in definitione innuitur hisce verbis: Juxta motum corporum cœlestium? Deus enim gloriosus luminaria in extensione cœli fecit, & inter ea duo luminaria magna, ut dominarentur diei ac nocti, facerentq; & tempora & dies ac annos. Interim tamen secundariò hic substitui solent: horologia, clepsydra, aliaq; artis, naturæ æmula opicia. Quid enim

enim horologium nisi representativum motus solaris
artificium.

X. Atq[ue] sic scutiori limata etiam Definitione eaq[ue] re-
soluta, divisionem brevius perstringemus, quæcum
neminem lateat non multis de eadem verbis agere ère
esse videtur. Omnia enim corpora Naturalia vel
jam sunt, vel futura sunt vel etiam fuerunt. Hinc
etiam Tripartitò dividendum esse tempus intrepidi
concludimus, in præsens videlicet, præteritum &
futurum.

XI. Præteritum est tempus quod fuit & præ-
teriit: ut dies besterius. Annus præteritus.

XII. Præsens est tempus quod est. Ut hic dies,
hæc hora, &c.

XIII. Futurum est tempus quod erit. Ut dies
crastinus, Annus subsequens.

XIV. Neq[ue] dedecet si materiæ huic majoris lucis
afferendæ ergo Divisionem illam Scarffij levi brachio
etigerimus. Quia tempus dividit in universale &
particulare, seu in commune & proprium. lib.
Phys. 2. cap. 5.

XV. Universale tempus dicitur, quod idem
apud omnes est, & ita commune est omnibus.
Estq[ue] vel Annus, vel annipartes. Annus est dura-
tio universalis quæ sit per motum solis, & absolu-
vitus

vitur quatuor partibus: Vere, Estate, Autumno
& Hyeme. Partes anni subdividuntur in Majores &
Minores. Majores sunt quatuor: illae enumeratae.
Minores sunt: Mensis, Dies & Hora, quae con-
siderationis sunt Mathematicae.

XVI. Particulare seu proprium tempus est du-
ratio cuiusque rei Naturalis, Sic homini dandum suum
tempus, quo vivit, atque sic porrò quodlibet corpus ha-
bet suum tempus proprium.

XVII. Explicitā jam Definitione ac Divisione
quae intrinsecam temporis conditionem ac Naturam
declarant, subjungere axiomata de Tempore, cum ra-
tio instituti nostri id patiatur, placet.

XVIII. (1.) Tempus est Ens Reale; Non
merum Ens Rationis, prout Averroës svasit. Obje-
ciunt nonnulli: Quod distinctiones ejus ab intel-
lectu sumantur, hinc protinus concludunt esse Ens ra-
tionis, sed frustra. Quippe tempus ante creatum ho-
minem, hinc id ipsum dicere esse ens imaginarium ab-
surditatem sapit. Tempus etiam non esse Ens Ratio-
nis ex eo inclaret, quod sit corporis naturalis affec-
tio, ut superius posuimus, quae mentalis fuit, reversa
affectionis realis esse non potest.

XIX. (2.) Tempus non Ratione saltem, ve-
rum & re ipsa distinguitur a motu. Alia quippe
est af-

*est A)ffilio tempus, alia motus. Tempus affilio u-
nita, motus affilio disjuncta audit.*

*XX. (3.) Tempus præsens verum tempus est.
Hoc oppugnant quidam dicendo: Tempus præsens
quid nisi momentum est & in momento que sunt, in
tempore fieri negant. Nos nihilominus ea que jam
sunt, in præsenti remur fieri tempore, quantumvis id.
ipsum fluat & subito gradū aufugiat.*

*XXI. (4.) Omnia suum habent tempus, idq;
statum & ratum. Quod valet præcipue in corpori-
bus Naturalibus que certo tempore nascuntur, oriun-
tur & producuntur. Certo tempore virescunt, efflo-
rescunt. Sic etiam alias veriverbum est: Omnia
habent tempus idq; certum, sic quædam citius gene-
rant, quædam tardius; sic quædam statim in vere flo-
rent, quædam in Majo: quædam statim in Julio matu-
rescunt, quædam in Augusto, alia demum in Septembri.
Alg; hæc de tempore pro ratione instituti dicta sunt.
Illud superest, ut Deo trinuni, omnium nostrum in-
subitanei hujus temporis extimo fluxu viventium con-
servatori ac Rectori potentissimo, grates & laudes ex-
intimis cordium nostrum penetralibus exsolva-
mus ac devotè fundamus in sempiterna
secula, Amen.*

C O R O L L A R I A.

1. An dentur Atomi? Aff: B   2. An

2. An aqua igni exposita calefiat substantia ignis receptione? Aff.
  3. An Physica inventum tantum humanum? an vero Dei donum sit? Aff. post.
  4. An sol in ortu festo paschatos tripudiet? Neg.
  5. An aquæ proprium, scilicet frig', separetur ab aqua? Neg.
  6. An habitus & privatio versentur circa idem subiectum? Aff: in sensu Diviso, non vero in sensu coniuncto. Vel valet de privatione successivè, quippe non simul infunt privatio & habitus.
  7. An Posito causato necesse est causam esse vel fuisse? Aff. Ratio quia nihil est causa sui ipsius, sed omne causatum a sua causa pendet?
  8. An accidens possit producere substantiam? N.
  9. Finis principalis non tollit minus principalem.
  10. An sol motu calefaciat? an vero beneficio radiorum atomos è terrâ igneas extrahentium? Neg. Prius, Affirmatur posterius.
-

Ornatissimo atq; Literatissimo

DN. ANDREÆ J. NEOSTA-
DIO, bonarum artium Studioso indefesso, publice
disputanti, ita amicè gratulabar...

T Empus non perdis satagens cognoscere Tempus,
Docte NEOSTADI, quid fieri aureolen.

Nam sine tempore nil fit: habent sua tempora quæc.

Pulchellas tempus fert itidemq; rosas.

O cogitent juvenes quæm non reparabile tempus

Est semel amissum; vilius estq; sequens.

Iddum ANDREA facis, vires, & tibi pectoris imo

Gratulor: ac facias compre coruq; Uole.

L. M. q;

MICHAEL O. WEXIONIUS

Pol. P. P. & Fae. Ph. p. t. Decan.

Præstantissimo & Politissimo

Dn. R E S P O N D E N T I,

Optimarum artium cultori indefesso, amico suo perdilecto,

de Tempore pulchrè decte q; differenti.

T Empora labuntur, rapidus citè volvitur annus,

Et fugiunt taciti non sine cruce dies,

Avolat heu subird miseris morti ibus etas,

Et properat celeri curva senecte pede,

Tempora rimari res est hæc plena laboris,

Et quid sit tempus dixerit grande deus.

Ergo tuos meritos laudat mea Musa labores,

Pierii cum sis portio grata chorii.

Præmia sed tandem confert tibi culta minerva;

Præmia, quæ nullo sunt moritura die.

Honoris & amoris infucati ergo subjunxit

G E O R G I U S A L A N U S.

Phys. & Bot. Prof. Pub.

Præstantissimo & Ornatussimo

Dn. ANDREÆ JACOBI NEOSTADIO

Bothn, amico & conterraneo suo suauissimo de Tempore
publicè disputanti.

Q uid causæ celebri quoquid pede congerit orbis,
Et servare diu sedula turba parat;

Hoc quod pervertat properando volubile tempus,
Viribus illudens artis & ingenij?
Ne tua tibi pereat, vigili as, resigne vel undam,
Non tamea imperium temporis illa figura.
Sunt huic divitiae, sunt liberi, & uxori, & aedes?
Sepet amon quodam tempore pauper eris.
Hincq; rudi tempus vulgo Dea ne videatur.
In medium prodit macte NEOSTADIUS.
Temporis exponit naturam, propria ta nq;
Defensat, cæptumq; i od bene verte Deus.
Sic colere ingenium, & physices penetralia perges.
Visere, quā n studijs invigilasse juvab.
Quid te Parnassi Preses? fragrantia mellus.
Spirare, atq; thymo te redolere voleas.

L. M. q; apposuit

MICHAEL JACOBI JURVELIUS
Acad. Notar.

Tre cuncti fluunt, Physi & professio constans,
Omnia lassitudinem; fluiminis instar eunt;
Ethicus ast multis, quod virtus una perennis,
Afferit, invito tempore durat oras.
Hac quia mente tuā pulchrè verses Neostadii,
Vota utriusq; seres, non sine laude reor.
Huc te tempora duxerunt, eademq; reducunt,
Atq; prius cernis sic sua jura loqui.
Asperbit se faciat tua nobilitas mente, perennis.
Sicne vides tempus ius posuisse suum?
Tempora te misericordias! ut tu temporis ardor
Naturam nolis pandere ritè. Vale.

Ornatiss: Dr. Respondenti Patriotæ & amico SVRVISS:

paucula hæc festinanti calamō adprop.

A X E L I U S A N D R E A E B O T H N.